

Indsatsplan for bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo 2019 - 2028

Forord

Denne indsatsplan er et led i en systematisk og langsigtet bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo i Københavns Kommune. Kæmpe-Bjørnekloen er uønsket, fordi den ødelægger det naturlige plante- og dyreliv, og fordi saften fra planten er giftig for mennesker. Planten har en meget aggressiv vækst, da den ikke har nogen naturlige fjender, som hæmmer dens udbredelse. Indsatsplanen skal sikre, at Kæmpe-Bjørnekloen ikke i fremtiden ødelægger vores natur og udgør en sundhedsrisiko for mennesker.

I sommeren 2004 vedtog Folketinget en lov, der gør at kommunerne kan styrke indsatsen mod Kæmpe-Bjørnekloen. Kommuner har herved mulighed for at udarbejde og vedtage indsatsplaner, der forpligter både offentlige og private grundejere til at bekæmpe Kæmpe-Bjørnekloen. Med andre ord kan man pålægge ejere af arealer med Kæmpe-Bjørneklo at bekæmpe planten, som beskrevet i denne indsatsplan.

Hvis vi i fællesskab gør en indsats og giver Kæmpe-Bjørnekloen kamp til stregen, kan den udryddes indenfor en overskuelig årrække.

Formål og mål

Det overordnede formål med indsatsplanen er at have et redskab til en effektiv bekæmpelse af Kæmpe-Bjørnekloen i Københavns Kommune.

Målene for planen er at:

- forpligte private og offentlige grundejere til at bekæmpe Kæmpe-Bjørneklo, så planterne dør, og ikke kan formere sig.
- formidle viden til offentlige og private grundejere om, hvorfor og hvordan Kæmpe-Bjørnekloen kan bekæmpes.
- motivere private og offentlige grundejere til at benytte ikke-kemiske bekæmpelsesmidler.

Indsatsplanen for udryddelse af Kæmpe-Bjørneklo i Københavns Kommune gælder for perioden 2019-2028.

Lovgrundlag

Indsatsplanen er udarbejdet med hjemmel i Lov om drift af landbrugsjorder (Lov nr. 958 af 10. juli 2017) med efterfølgende bekendtgørelse om bekæmpelse af kæmpebjørneklo (Bek. nr. 842 af 23. juni 2017).

Hvor og for hvem gælder indsatsplanen

Indsatsplanen gælder for alle private og offentlige grundejere i Københavns Kommune. De arealer Københavns Kommune ejer i nabokommuner er også omfattet af indsatsplanen.

Om Kæmpe-Bjørnekloen

Oprindelse

Kæmpe-Bjørnekloen kom til Danmark fra Kaukasus i 1860'erne og blev modtaget med stor interesse i botaniske haver og i herregårdsparker. Herfra spredte den sig til naturen. Da man i 1960'erne stoppede med at afgræsse og slå mange af de lysåbne arealer, som vejkanter og åbredder bredte Kæmpe-Bjørnekloen sig kraftigt. Det blev kun værre af, at den blev populær som udsmykning i boligen, hvilket gjorde spredningen endnu mere effektiv. Først da Kæmpe-Bjørnekloen havde spredt sig, blev man opmærksom på dens trussel mod andre planter og de rekreative områder. Uden naturlige fjender fortrænger Kæmpe-Bjørnekloen ganske enkelt det øvrige planteliv.

Biologiske kendetegn

Kæmpe-Bjørnekloen kan blive mellem 2-4 meter høj. Det er en skærmpolte og er kendetegnet ved skærmenes mange små hvide blomster. Hovedskærmen kan blive op til 50 cm i diameter og plantens centrale stængel ca. 10 cm tyk. En Kæmpe-Bjørneklo er typisk 3-5 år gammel, når den blomstrer, og den producerer i gennemsnit omkring 20.000 frø. Planten dør, når den har sat sine første frø. Selv om nogle af frøene ikke er levedygtige og aldrig vil spire, har Kæmpe-Bjørneklo en enorm formeringsevne. Ikke mindst fordi frøene kan overleve i jorden i op til 10-15 år. Kæmpe-Bjørneklo blomstrer i juni og juli, og frøene spredes fra august til oktober.

Blomsterne bestøves normalt med pollen fra en anden plante, men de kan også bestøve sig selv. Det betyder i praksis, at der ikke skal mere en én plante til, for den kan formere sig. Hvis man skærer plantens store hovedblomst af, sætter planten en række såkaldte panikblomsterstande længere nede på stænglen. Dem skal man være særlig opmærksom på. (Se afsnittet om bekæmpelsesmetoder).

Plantens saft er giftig for mennesker og kan give alvorlige forbrændinger.

Kæmpe-Bjørnekloen er svær at konkurrere med

Kæmpe-Bjørnekloen har mange konkurrencefordele i forhold til den øvrige vegetation. Det skyldes især, at:

- planterne spirer tidligere om foråret, end den omgivende vegetation. Det betyder, at de får bedre muligheder for at skygge den omgivende vegetation ihjel. Selv høje stauder og mindre buske og træer bliver overhalet af Kæmpe-Bjørnekloens tidlige og hurtige vækst.
- de kan nå at samle energi, inden træer og buske springer ud og tager det meste af sollyset.
- den kun har få fjender, fordi dens naturlige fjender i Kaukasus, bl.a. svampe og insekter, ikke findes i Danmark.

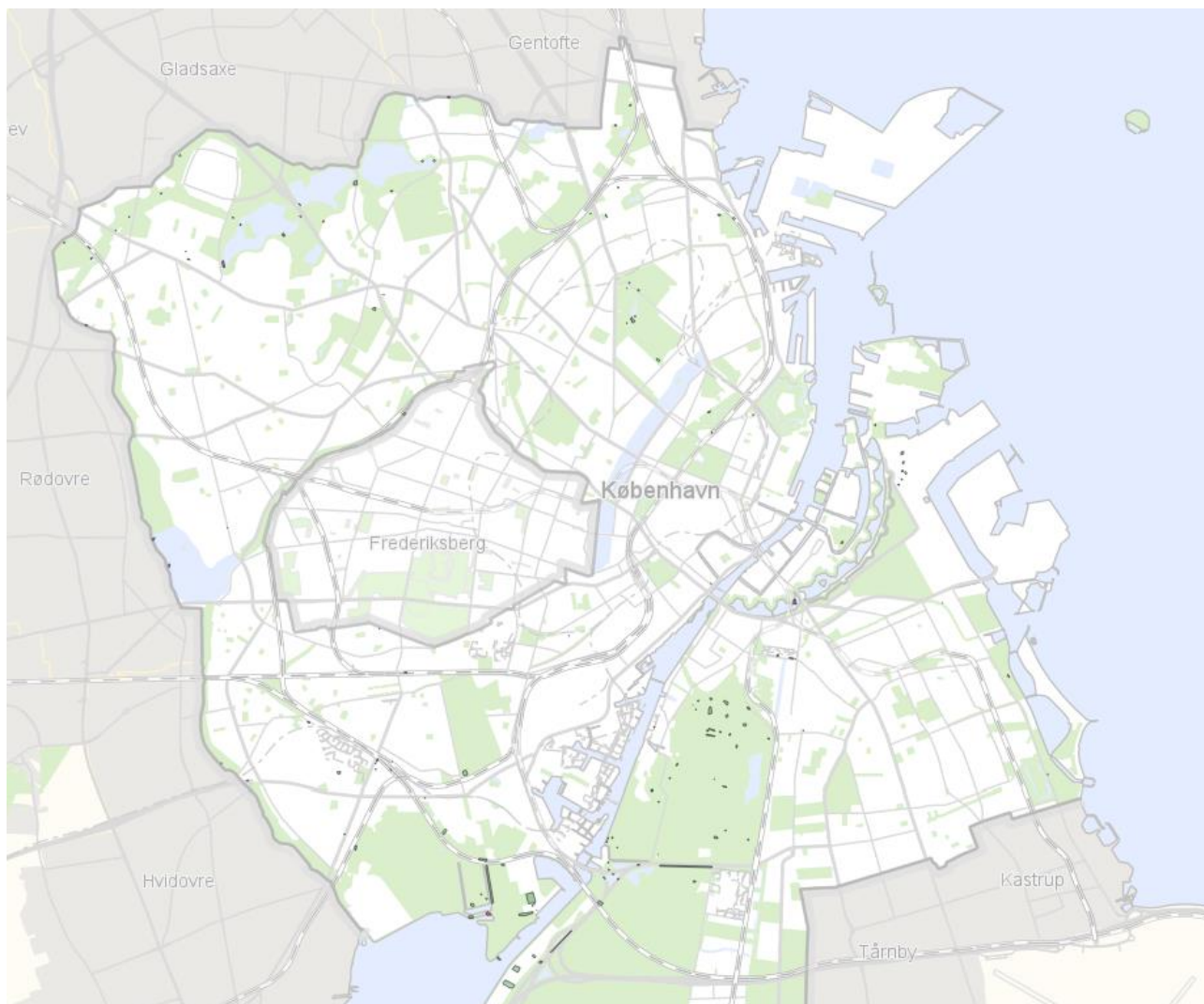
- Kæmpe-Bjørnekloen er i stand til at overleve stress. Hvis den udsættes for tørke eller skygge kan den visne væk allerede i juni og alligevel spire frem igen næste forår. Den kan derfor vente i 10-15 år på at få samlet de fornødne energireserver til blomstring.
- tidlig blomstring sikrer den tid til at sætte nye blomster, der kan nå at give spiringsdygtige frø.
- den kan producere levedygtige frø ved selvbestøvning, så blot et enkelt frø kan etablere en ny bestand langt fra den øvrige bestand.
- frøsætningen, på ca. 20.000 frø pr. plante gør det muligt for en enkelt plante hurtigt at brede sig med succes.

Her vokser Kæmpe-Bjørnekloen

Kæmpe-Bjørneklo kan vokse under næsten alle forhold. Planten spreder sig hastigt med både vind og vand og den trives særdeles godt i mange af vore værdifulde naturområder, som i moser, på enge og overdrev samt langs vandløb og søbredder. På områder med en tæt bestand af Kæmpe-Bjørneklo er jorden helt uden vegetationsdække om vinteren, og det skaber en stor risiko for jorderosion på skrånende arealer f.eks. vandløbsbredder. Samtidig er ubevokset jord et ideelt spiringssted for Kæmpe-Bjørnekloens frø.

Kortlægning og status

Kortlægningen over forekomsten af Kæmpe-Bjørneklo i Københavns Kommune er et vigtigt redskab for at kunne bekæmpe Kæmpe-Bjørneklo effektivt. Københavns Kommune har løbende registreret nye bestande, men en effektiv bekæmpelse kan være svær at opnå i områder, hvor planterne er svære at opdage. Bestanden er dog reduceret voldsomt og store tætte bestande findes i 2018 kun få steder, typisk på ubebyggede erhvervsgrunde for eksempel ved Vindmøllevej og Selinevej. Der er endvidere blevet registreret en væsentlig forekomst af Kæmpe-Bjørneklo ved Sydhavnen. Ved Haveforeningen Musikbyen er bestanden reduceret kraftigt, men her findes stadig en ret stor bestand på en enkelt grund, hvor bekæmpelse ikke har været mulig. De tidligere meget store forekomster i Ryparkens Naturpark, Utterslev Mose, på Vestvolden, langs Harrestrup Å, i Vigerslevparken, i Valbyparken, langs Kalvebodstien, langs Sjællandsbroen, langs Vejlands Allé og på Amager Fælled er i 2018 enten udryddet eller reduceret til små og spredte bestande.

Forekomster af Kæmpe-Bjørneklo registreret i 2018

Hvordan bekæmpes Kæmpe-Bjørneklo

Kommunen opfordrer til, at man bruger mekanisk bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo frem for kemisk bekæmpelse, da det er det mest skånsomme for miljøet. I 2000 besluttede kommunen ikke at anvende pesticider i bekæmpelsen af Kæmpe-Bjørneklo på egne arealer og anbefaler, at andre grundejere heller ikke anvender pesticider i bekæmpelsen.

Metoder til bekæmpelse

Der er flere måder at udrydde Kæmpe-Bjørneklo på. Kommunen anbefaler imidlertid kun rodstikning suppleret med skærmbakning, med mindre det er på arealer med over 10.000 planter, hvor græsning med dyr anbefales. I særlige tilfælde kan maskinopgravning/pløjning fungere som alternativ bekæmpelsesmetode.

Rodstikning

Den mest effektive og sikre metode er i langt de fleste tilfælde rodstikning. Rodstikning bør bruges, hvis det overhovedet er muligt. Den egner sig især, når der er tale om enkelte planter og på små bestande. I store/tætte bestande med mange planter kan frøspredning med fordel være forhindret i 1-2 år med skærmapning, før rodstikning påbegyndes. I løbet af disse 1-2 år vil langt størstedelen af nyspirede bjørnekloplanter være skygget ihjel af større planter. Man kan dermed spare en masse arbejde ved at vente med rodstikning af tætte bestande, indtil størstedelen af dem er blevet skygget ihjel.

Hvordan og Hvornår

Ved rodstikning skæres man roden over under vækstpunktet. Vækstpunktet ligger typisk 0-2 cm under jordoverfladen, så det er normalt tilstrækkeligt at rodstikke den 2-3 cm under jordoverfladen. Det er kun, hvor vækstpunktet ligger dybere, fordi planterne f.eks. er blevet dækket med jord som følge af jorderosion, at der skal rodstikkes i en større dybde end 2-3 cm. Det er således spild af tid og kræfter at rodstikke dem mindst 10 cm under jordoverfladen, som det ofte anbefales. Planten dør, når roden skæres over under vækstpunktet, hvor bladene sidder. Rodstikning kan gennemføres med en almindelig spade eller en kort dræns spade ved stenet undergrund. Det er vigtigt at fjerne både små og store planter, så bestanden hurtigt kan udryddes. Rodstumpen med bladene på kan sætte nye rødder og vokse videre, hvis de ikke skaffes af vejen.

Rodstikning bør iværksættes, så snart Kæmpe-Bjørnekloen er kommet op i slutningen af marts eller begyndelsen af april. Rodstikning gentages 2-4 uger efter den første gang, for at sikre, at ingen planter sætter blomst. Herefter gentages rodstikning løbende alt efter om der kommer nye skud op.

Med rodstikning kan man relativt hurtigt udrydde Kæmpe-Bjørneklo i et område, hvis det gøres systematisk, indtil alle planter er døde.

Skærmapning

Ved skærmapning går man kun efter de blomstrende planter, så frøsætning hindres. Når man skærmapper på det helt rigtige tidspunkt, dør planten, men i de fleste tilfælde vil planten sætte nye blomster fra roden, såkaldte panikblomster, som så skal kappes to-tre uger senere. Det optimale tidspunkt for skærmapning er lige når de blomstrende planter begynder at sætte frø. På dette tidspunkt har roden opbrugt næsten al sin energi, så der er sjældent energi til endnu en blomstring. Samtidig er frøene så uudviklede, at de ikke kan færdigmodne, hvis de fjernes fra planten. Skærmapningen skal ske, inden frøene bliver modne, og skærmen skal adskilles fuldstændigt fra stænglen, ellers vil frøene færdigmodne ved at suge energi fra stænglen.

Det er vigtigt, at plantens store grundblade også skæres af, da de ellers kan levere energi til roden, hvorved der helt sikkert kommer panikblomster. Det er ikke altid nødvendigt at samle skærmene ind og destruere dem, som det ofte angives, men de skal i disse tilfælde skærmappes højt oppe på planten. Jo mere stængel de har med sig, jo større risiko for spiredygtige frø.

Skærmappes der mens planten er i blomst, kan man uden risiko lade skærmen ligge på stedet og rådne. Er der grønne frø, skal planten skærmappes 'skærm' for 'skærm', ellers vil midter-skærmen suge energi fra sideskærmene og færdigmodne på jorden. Er frøene blevet brune, når man skærmapper, skal skærmene destrueres. Hvis bestanden er meget tæt, vil skærmapningen medføre

en reduktion i antallet af planter, idet de store skærmsættende planter skygger de mindre planter. I tætte bestande er det vigtigt at udnytte den interne konkurrence, så man under skærmbekæmpningen kun skærer i de blomstrende planter og lader de øvrige være. Ved omhyggelig skærmbekæmpning kan man i en tæt bestand i løbet af et par år gå fra en plantetæthed på flere end 1000/m² til 20/m², og samtidig tømme frøbanken.

Opgravning og pløjning

Opgravning med maskine, hvor overjorden fjernes, kan være en løsning på byggegrunde og legepladser, da man herved kan udrydde Kæmpe-Bjørnekloen straks ved at fjerne både de grønne planter og frøene.

Græsning med husdyr

At lade husdyr græsse planterne har vist sig meget effektivt til bekæmpelse af store bestande på store arealer. Det er her vigtigt at græsningstrykket er højt. Omvendt kan svag græsning føre til en forøgelse af bestanden, fordi det forhindrer de store planter i at skygge de små planter ihjel, og fordi den svage græsning ikke fører til, at de store planter dør.

Hvordan og hvornår

Får er særlig effektive at bruge (særligt får med mørk mule), da de foretrækker Kæmpe-Bjørneklo frem for græs, mens det ikke er tilfældet for kvæg og heste. Hvis fårene sættes ud i april i så stort et antal, at de kan æde de fremspirende skud af Kæmpe-Bjørneklo i takt med, at de skyder op, vil planten kunne udryddes helt på ganske få år. Ved tætte bestande anbefales der et højt græsningstryk i foråret (20-30 får/ha), og at det sænkes i slutningen af juni til 5-10 får/ha, når planternes grokraft er blevet kraftigt svækket.

Husdyrene har ofte brug for en tilvænningsperiode, før de begynder at æde planten i stort omfang.

Kæmpe-Bjørneklo indeholder kemiske stoffer, der også kan forårsage forbrændinger og betændelse i huden på husdyr f.eks. omkring mund, næsebor, øje og ører og evt. på yveret og huden mellem anus og kønsdele. Dyr med disse sygdomstegn skal fjernes fra arealet og fra direkte sollys.

Arbejds miljø og sikkerhed

En giftig plante

Kæmpe-Bjørnekloens rod, stængel, blade, blomster og frø indeholder kemiske stoffer kaldet furanocoumariner. Når saften kommer i kontakt med huden og udsættes for sollys, udløser det en fototoksisk reaktion i huden, der giver forbrændinger. Ca. 24 timer efter kontakten rødmer og hæver huden (erythema) og der dannes væskeansamlinger (ødemer) efterfulgt af en betændelsesreaktion nogle dage senere. Hudens reaktion afhænger af personens følsomhed. Omkring en uge efter kontakten vil huden være kraftigt pigmenteret i de påvirkede områder, og det kan vare i måneder. Påvirkede hudområder kan forblive følsomme over for ultraviolet lys i årevis. Fugtighed f.eks. sved eller dug kan forstærke hudens reaktion.

Pas på børnene

De mest udsatte er dem, der bekæmper Kæmpe-Bjørneklo, og børn. Bekæmpelse af planten uden tilstrækkelig beskyttelse vil medføre forbrændinger. Børn er særligt udsatte, da de kan få dens saft på sig, hvis de leger på nyslåede arealer eller bruger tætte bevoksninger med Kæmpe-Bjørneklo som gemmesteder og hulebygning. Desuden kan de hule stængler bruges som pusterør og kikkert. Den første kontakten med planten kan være helt smertefri, så man kan være i berøring med den i timevis uden at være klar over de alvorlige forbrændinger, der snart vil vise sig.

Hvis uheldet er ude

Hvis man får plantesaft på huden, bør man hurtigt vaske sig grundigt med vand og sæbe og efterfølgende beskytte hudområdet mod solen i mindst 48 timer. Behandling med steroider f.eks. hydrocortisonsalve kombineret med tildækning for solen kan nedsætte hudskadernes omfang og mindske smerterne. I de efterfølgende måneder skal man bruge solcreme på de berørte områder. Får man plantesaft i øjnene, skal de renses med vand og beskyttes med solbriller. Kontakt straks lægen ved omfattende kontakt.

Gode råd

- Undgå at få hudkontakt med planten, også selv om solen ikke skinner.
- Undgå at færdes på nyslåede arealer.
- Det er bedst at være klædt i syntetiske og vandafvisende materiale.
- Undgå bomulds- og lærredstøj, da fibrene opsuger plantesaften, og tøjet desuden kan gennembøres af plantens hår.
- Brug lange handsker og beskyttelsesbriller, når du bekæmper Kæmpe-Bjørneklo - især ved f.eks. skærmpkning, hvor nærkontakten med planten øges.
- Det er vigtigt ikke at klø sig eller på anden måde røre huden med handskerne, der er dækket af plantesaft.
- De brugte handsker bør smides ud, da plantesaften bliver siddende i dem og kan give forbrændinger mange måneder senere, hvis de bruges igen.
- Det er bedst at foretage bekæmpelsen enten tidligt eller sent på dagen, når solen står lavt.
- Bekæmpelsen bør ikke foregå i solskin, hvor risikoen for forbrændinger er særlig høj.
- Motorredskaber som buskryddere og slagleklippere skaber en tåge af plantesaft, så det er nødvendigt at tage en ”rumdragt” på for at beskytte sig mod indånding af forstøvet plantesaft.

Plan for bekæmpelse

Det er afgørende for opfyldelsen af planens mål, at den kommunikeres hensigtsmæssigt til private og offentlige grundejere. Planens mål skal være tydelige og det skal formidles, at det er en pligt at bekæmpe Kæmpe-Bjørnekloen. Samtidig skal alle grundejere informeres om bekæmpelsesmetoder. Indsatsplanen sendes derfor hvert forår til de grundejere, hvor Kæmpe-Bjørnekloen er registreret sammen med en vejledning i, hvordan bekæmpelsen kan foretages.

På Københavns Kommunes arealer bekæmpes Kæmpe-Bjørnekloen af den forvaltning, der råder over arealet. Ved mindre bestande er medarbejderne i forvaltningerne forpligtet til at sikre bekæmpelsen, ved enten selv at foretage den eller ved at informere deres daglige leder om forekomsten.

På private arealer skal bekæmpelsen foretages af ejeren selv eller af en anden person på ejerens foranledning.

Tilsyn og påbud

Ifølge indsatsplanen er alle grundejere i Københavns Kommune forpligtet til at bekæmpe Kæmpe-Bjørneklo, således at den enkelte plante dør og planten dermed ikke kan formere sig. Københavns Kommune vil i vækstsæson føre tilsyn med, at bekæmpelsen af Kæmpe-Bjørneklo er gjort. Hvis der findes planter på et areal, kan ejeren få et påbud om at foretage bekæmpelsen med en frist på minimum 14 dage. Hvis påbuddet ikke følges kan kommunen ifølge lovgivningen vælge at gennemføre bekæmpelsen mod opkrævning af et begrænset beløb.

I det brev, der sendes til grundejerne, vil det fremgå, at Københavns Kommune fører tilsyn, og at det er lovpligtigt at bekæmpe Kæmpe-Bjørneklo.

Vigtige datoer

Det er **mindst ressourcekrævende** at iværksætte bekæmpelsen så tidligt som muligt. Indsatsplanen omfatter alle grundejere i Københavns Kommune som derfor har pligt til at:

- senest at starte bekæmpelse af Kæmpe-Bjørneklo **inden 1. maj**, men gerne før
- forhindre Kæmpe-Bjørneklo i at sprede sig ved at foretage gentagne bekæmpelser i **hele vækstsæsonen**

Indberetning og information

Hvis du ser Kæmpe-Bjørneklo i Københavns Kommune eller vil vide mere og have gode råd om bekæmpelse, skal du kontakte Teknik- og Miljøforvaltningen.

Kilder

Lov nr. 958 af 10. juli 2017 om drift af landbrugsjorder

Bekendtgørelse nr. 842 af 23. juni 2017 om bekæmpelse af kæmpebjørneklo

Miljøstyrelsens hjemmeside: www.mst.dk

Forebyggelse og bekæmpelse af invasive plantearter. Udgivet af Det Økologiske Råd 2007.

www.ecocouncil.dk